

Dansk Geologisk Forening

1893–1943

Efter Oprettelsen af Danmarks Geologiske Undersøgelse i 1888 var Kredsen af geologisk interesserede her i Danmark blevet saa stor, at det var naturligt, at man søgte at danne en geologisk Forening, hvor Medlemmerne kunde komme sammen for, som det hed i Indbydelsescirkulæret, »gennem Referater, Diskussioner og originale Foredrag om geologiske og beslægtede Emner at virke til gensidig Belæring«.

Trangen til en geologisk Forening var faktisk større i Begyndelsen af Halvfemserne, end vi i Dag kan forestille os. Professor JOHNSTRUP, der havde beklædt Universitetets Lærestol i de geologiske og mineralogiske Fag siden 1865, var tillige Chef for Danmarks Geologiske Undersøgelse og Medlem af Kommissionen for Grønlands geologiske og geografiske Undersøgelser. Og JOHNSTRUP ønskede at være Chef og være vidende om alt Geologien vedrørende i Danmark, men han ønskede paa den anden Side heller ikke, at andre skulde vide mere eller vide andet om Geologi, end hvad han vidste!

Under saadanne Forhold forstaar man, at det at stifte en geologisk Forening i Danmark var en vovelig Sag for yngre Geologer, der ønskede sig en Fremtid indenfor geologisk Virkefelt. Det forbavser derfor ikke saa meget, at de tre Indbydere til Stiftelsen af den geologiske Forening, da det kom til Stykket, kun blev til to, daværende Docent N. V. USSING og daværende Museumsassistent V. HINTZE. Den tredie af Stifterne var Statsgeolog K. J. V. STEENSTRUP, som fandt det uklogt at træde frem og derved udæske den indflydelsesrige Farbroder JAPETUS STEENSTRUP. Paa Stiftelsesmødet den 16. Januar 1893 blev Love for Dansk geologisk Forening (D. G. F.) vedtaget og som Bestyrelse valgtes de tre Stiftere med STEENSTRUP som Formand. USSING fik derefter Ordet og udtalte i Følge Foreningens Møde-Protokol »hvorledes Professor

FR. JOHNSTRUP havde ytret sin Interesse for Foreningen ved at ønske sig optagen som Medlem. Da Foreningen var dannet mellem de Yngre maatte Foreningen regne sig dette for en Ære den mest passende kunde paaskønne ved at udnævne Professor JOHNSTRUP til Æresformand, selv om Æren herved nok saa meget kom paa Foreningens Side.« Professor FR. JOHNSTRUP blev med Acclamation valgt til Æresformand!

Efter dette var Foreningen ret frit stillet — uden JOHNSTRUPS Formynderskab — og dens Medlemsantal steg rask. Til Stiftelsesmødet 16. Januar havde Foreningen 27 Medlemmer, og ved Udgangen af Aaret 1893 var Antallet steget til 62. Blandt Foreningens nuværende Medlemmer var følgende ogsaa Medlemmer i 1893: Æresformanden Hr. VICTOR MADSEN, Hr. A. JESSEN, Hr. EINAR SCHMIDT, Hr. J. P. J. RAVN, Hr. C. OTTESEN, Hr. V. MILTHERS, Hr. TH. MORTENSEN, Hr. CARL MADSEN og Hr. O. B. BØGGILD.

Dansk Geologisk Forenings Virkefelt gennem de forløbne 50 Aar falder først og fremmest paa de tre forskellige Omraader: Møder, Ekursioner og Publikationer.

Det samlede Antal Møder, som Foreningen har afholdt enten selv eller sammen med andre Foreninger kan sættes til 443, idet andre Foreningers Møder, hvortil D. G. F.'s Medlemmer har været indbudt, ikke er medregnet. Gennemgaaende har der været afholdt 8 à 10 Møder om Aaret, men da der ofte har været flere Foredragsholdere til samme Møde, bliver Antallet af afholdte Foredrag ikke saa lidt større end Antallet af Møder. Ialt har der været holdt 656 Foredrag (heri er Mindetaler ikke medregnet).

Foredragene har hentet Emner fra alle Omraader indenfor Geologien og lejlighedsvis er ogsaa Emner fra de tilgrænsende Videnskaber behandlet i Foredrag. Men det kan vist siges, at langt de fleste Foredrag har beskæftiget sig med de geologiske Forhold, som især har Betydning for dansk Geologi: Kridt- og Tertiærformationen og fremfor alt de kvartære Dannelser. Det kan saaledes nævnes, at de dislocerede Lag i de danske Klinger gennem en Aarrække har været Genstand for Foredrag og ikke mindre for Diskussioner efter Foredragene. Disse Drøftelser, som undertiden kunde være ret bevægede, har i mange Tilfælde været en yderligere Stimulans til en fornyet grundig Undersøgelse af de geologiske Problemer. Ogsaa forskellige interglaciale Lags rette Tydning har været behandlet og diskuteret. De Diskussioner som i Dansk Geo-

Den islandske Geolog TH. THORODDSEN blev udnævnt til Æresmedlem strax paa Stiftelsesmødet, hvor han var den lige dannede Forenings første Foredragsholder. De øvrige Æresmedlemmer af Dansk Geologisk Forening har været de svenske Geologer O. TORRELL, A. G. NATHORST og J. C. MOBERG; disse er ligesom Nordmanden W. C. BRØGGER nu døde. Foreningens eneste nulevende Æresmedlem er Professor G. DE GEER.

At nævne danske Medlemmer, der har gjort sig fortjente af Foreningen, vilde føre for vidt. Men gennem Tiderne har man dog ment at burde hædre særlig fremtrædende Medlemmer og har da udnævnt en Æresformand. Det er omtalt, hvorledes FR. JOHNSTRUP blev den første som man tillagde denne Titel — og ogsaa med hvilken Motivering!

Senere udnævntes en af de virksomme ved Foreningens Stiftelse, K. J. V. STEENSTRUP, til denne Post. Det maa kan dog tilføjes, at det ikke var lutter ædle Motiver, der laa bag STEENSTRUPS Udnævnelse, idet man fandt, at han til Tider var et lidt for virksomt Bestyrelsesmedlem. Foreningen var paa det Tidspunkt ikke kommet helt ud over Lømmelalderen.

Da Foreningen fejrede 40-aars Jubilæum faldt det naturligt at hædre Medstifteren af Foreningen, V. HINTZE, ved at udnævne ham til Foreningens Æresformand. Vor nuværende Æresformand, Dr. VICTOR MADSEN beklæder denne Post med Selvfølgelighed i Kraft af sin Betydning for dansk Geologi.

Vi har gennem det foregaaende kastet et Blik paa Sider af Dansk Geologisk Forenings Virksomhed igennem 50 Aar.

Om Fremtiden vil vi haabe, at Dansk Geologisk Forening maa vise sig livskraftig ogsaa i Tiden, der kommer.

Danske Geologer har store Opgaver foran sig. Ikke mindst vil vi haabe, at de geologiske Problemer, som Grønland og ogsaa Færøerne stiller, kan blive løst ved danske Geologers Arbejde. Og Dansk Geologisk Forening kan forhaabenlig ogsaa her, ligesom i de svundne Aar, være med til at forme Resultaterne.

logisk Forening har været ført mellem Geologer og Arkæologer eller Botanikere eller Zoologer har adskillige Gange ført til Berigelse ikke alene for Geologien men ogsaa for en Nabovidenskab. Det er vel ogsaa sket en enkelt Gang, at en Foredragsholder gennem en Diskussion har set det uholdbare i sine Idéer og revideret sin Opfattelse af et Problem. Det kan vistnok siges, at Foreningens Medlemmer aldrig har været tilbageholdne ved Diskussionerne, som da heller ikke har været hæmmet af »højtidelig« Form. Dette er et Træk, som er blevet Tradition i Dansk Geologisk Forening. Strax fra Begyndelsen har det været Skik, at Medlemmerne kun tituleredes med Hr., Fru eller Frøken. Kun udenlandske Foredragsholdere eller Foredragsholdere udenfor Foreningens Medlemskreds opføres paa Mødemeddelelserne med Titel. En anden Tradition er, at Takketaler efter Foredraget har været banlyst — undtagen ved særlige Lejligheder. Men efter Foredraget — naar Mødet er hævet — har en Del af Medlemmerne gerne deltaget i fælles Smørrebrødspisning, hvor det er Skik, at Formanden retter en Tak til Foredragsholderen — oftest i en spøgefuld og ret bramfri Tale.

Naar fremmede Geologer har været i Danmark eller paa Gennemrejse i København har Bestyrelsen ofte søgt at faa dem til at holde Foredrag i Foreningen. I de senere Aar har det ved RASK-ØRSTED Fondets Hjælp været muligt for Foreningen at indbyde fremmede Geologer til at holde Foredrag i Dansk Geologisk Forening; saaledes vil de fleste nuværende Medlemmer sikkert huske, at Professor ALB. PENCK fra Berlin og Professor V. M. GOLDSCHMIDT fra Oslo har været Foredragsholdere i Foreningen, for blot at nævne et Par af de store Navne indenfor Geologien i Nutiden. I Øjeblikket har denne Virksomhed naturligvis maattet indstilles, men den kan forhaabenlig genoptages i Fremtiden.

Da Foreningen blev stiftet i 1893 indeholdt Indbydelsen mærkelig nok intet direkte — lige saa lidt som de første Love — om Afholdelse af Exkursioner. Foreningen har netop paa dette Punkt ydet særdeles meget til Glæde for sine Medlemmer og begyndte endda strax i 1893 at afholde Smaaexkursioner (to ialt). Det følgende Aar afholdtes en tredages Exkursion til Møen, men først April 1897 nævnes Exkursioner i Lovene. Ialt har Foreningen i sin Levetid afholdt 149 Exkursioner.

Allerede i 1895 afholdt man Exkursioner udenfor Danmarks Grænser, idet der var to Exkursioner til Skaane, den ene endda

paa flere Dage. Mange Ekspursioner er siden gaaet til Skaane, ofte i Fællesskab med Lunds Geologiska Fältklubb. Dog var der mærkelig nok i de ti Aar 1897—1906 ingen Ekspursioner udenfor Landets Grænser, men siden er der højst gaaet tre Aar (1917, 18 og 19 samt 1940, 41 og 42) uden at der har været en Ekspursion til geologiske Lokalteter Øst for Øresund.

Den første større Ekspursion udenfor Danmark afholdtes i 1909 og gik til Oslo-Eggen. Senere har der været flere større Ekspursioner til baade det nærmere og det fjernere Udland: Harzen (1914), Bergen-Eggen (1920), Nord-Frankrig (1925), Västergötland (1927), Holsten (1931) og Czekoslovakiet (1937).

Ekspursionerne indenfor Danmark har vistnok besøgt enhver Egn af geologisk Interesse, men det har naturligvis ikke kunnet undgaaes, at Eggen nærmest København særlig er blevet gjort til Genstand for geologiske Iagttagelser. Da Foreningen begyndte at anvende Biler (i 1922 under en Ekspursion paa Stevns), blev dog det Omraade, der kunde naas paa een Dag, betydelig større end tidligere, saa at fjernere Lokalteter som det vestlige Sjælland eller SØ-Skaane uden Besvær har kunnet besøges paa een enkelt Dag.

I Danmark har været afholdt 110 Ekspursioner, hvoraf de 35 var udstrakt over mere end een Dag. Til Eggen uden for Danmark har der af Dansk Geologisk Forening været afholdt 39 Ekspursioner; deraf var de 27 endags Ekspursioner til Sverige, medens de 12 Ekspursioner var paa flere Dage.

D. G. F. har gennem alle 50 Aar lagt Vægt paa, at saa mange Medlemmer som muligt kunde faa Lejlighed til at deltage i Foreningens Ekspursioner. Navnlig har man gerne villet lette de yngre Medlemmer Adgangen til Ekspursionerne gennem økonomiske Tilskud.

Særlige Ekspursionsfond er i Tidens Løb blevet oprettet med dette Formaal for Øje. Det var en stor Hjælp, da der (1913) ved K. J. V. STEENSTRUPS Testamente blev oprettet et Ekspursionslegat, som bærer hans Navn. Senere er hertil kommet AD. CLÉMENTS Legat (1935). Af disse to Legater kan der for Tiden ydes henimod 800 Kr. aarlig til Ekspursioner. Det skal her fremhæves, at kun gennem disse Ekspursionslegaters Ydelser var det muligt at afholde Ekspursionen til Czekoslovakiet i 1937, hvorved særlig mange yngre Medlemmer fik en Lejlighed til at se klassiske udenlandske Lokalteter af stor Betydning indenfor vidt forskellige geologiske Felter. Desværre har Krigen indtil videre hindret, at Dansk Geologisk Forening kunde fortsætte denne Virksomhed, der er af særlig ud-

viklende Betydning især for de yngre geologisk interesserede. Foreningens Ekursioner til Udlandet vil specielt være af uvurderlig Betydning for de Geologi-studerende ved Universitetet, som paa denne Maade ved meget ringe Bekostning og under god sagkyndig Vejledning kan faa Lejlighed til at besøge Lokalteter, der ligger udenfor den normale Undervisnings Domæne.

Da man i 1894 begyndte Udgivelsen af »Meddelelser fra Dansk Geologisk Forening«, blev der herved føjet et vigtigt Led til den Virksomhed, der udfoldedes af Foreningen gennem Foredrag og Ekursioner, og som er omtalt i det foregaaende. At danske Geologer her grundlagde et Tidsskrift, hvori Afhandlinger af Betydning for dansk Geologi kunde trykkes, er selvsagt af vidtrækkende Betydning. Dette er da ogsaa blevet offentlig anerkendt gennem den Støtte, som Staten gennem Bevillinger paa Finansloven har ydet til »Meddelelser«. Tilskudet var i Perioden 1921—1925 naaet op paa 1000 Kr. aarlig, men Sparebestræbelser har derefter gradvis nedsat Beløbet saaledes, at Foreningen siden 1932 kun modtager 445 Kr. aarlig. Foreningen har gennem hele sin Existens maattet kæmpe med store økonomiske Vanskeligheder, og det er derfor af særlig Værdi, at der siden 1935 kan ydes omtrent 1000 Kr. aarlig til »Meddelelser« af det Foreningen tilhørende Ad. Cléments Legat.

Værdien af, at vi har et dansk geologisk Tidsskrift kan maaske bedst ses af, at der tilføres Danmark vigtige udenlandske geologiske Tidsskrifter ved, at Dansk Geologisk Forening har oprettet Bytteforbindelser med adskillige udenlandske geologiske Selskaber og Organisationer, som til Gengæld for Foreningens »Meddelelser« sender deres Publikationer til Foreningen. Adskillige af disse udenlandske Tidsskrifter indgaar (mod en ringe Afgift, som dækker Foreningens Forsendelsesomkostninger) i Mineralogisk Museums Haandbibliotek eller i Universitetsbiblioteket. Som Exempler kan nævnes »The Quarterly Journal of the Geological Society of London«, »Proceedings of the Geologist's Association«, »Zeitschrift der Deutschen Geologischen Gesellschaft«, »Annales de la Société Géologique de Belgique«, »Bulletin de la Société Belge de Géologie« og »Bulletin de la Société Géologique de France«.

Der er i det foregaaende peget paa Dansk Geologisk Forenings tre Hovedydelse, men ved siden af disse er ogsaa andre Opgaver taget op.

Allerede 1895 sørgede Foreningen for at udsende Spørgeskemaer

rundt i Danmark vedrørende eventuelle Iagttagelser af Jordskælv. I Oktober 1904 blev der udsendt nye Skemaer til Udfyldelse for at faa Oplysninger om Jordskælvet 23. Oktober 1904. Oversigter over de indsendte Besvarelser har været offentliggjort i Medd. D. G. F., dels ved V. HINTZE og dels af E. G. HARBOE. Da den instrumentelle Jordskælvsforskning blev taget op her i Danmark, var det desværre uden geologisk Medvirkning, et Forhold, hvori Geologerne selv maaske ikke helt er uden Skyld, idet der ved den geologiske Uddannelse her i Landet er blevet lagt Hovedvægt paa den naturhistoriske Side af Geologien paa Bekostning af den Side af Geologien, der vender mod de fysiske (og kemiske) Problemer.

Et Resultat af Dansk Geologisk Forenings Virksomhed, der er god Grund til at fremhæve, er den siden 1904 offentliggjorte Litteraturfortegnelse, der meddeler »Titlerne paa det tyvende Aarhundredes Skrifter, som omhandle Geologi og beslægtede Videnskaber, og som vedrøre eller udkomme i Danmark, Island og Bilandene, eller ere forfattede af danske og islandske Geologer«. Denne Litteraturfortegnelse, der er af stor Betydning for Orientering i Litteraturen, er gennem mange Aar blevet ført af Hr. O. B. BØGGILD, og Foreningen og de mange Geologer i Udlandet, der benytter denne Litteraturfortegnelse, skylder ham megen Tak for det Arbejde, der er nedlagt heri.

Dansk Geologisk Forening har ved forskellige Lejligheder været Medindbyder til Sammenkomster med Geologer udenfor Danmark, saaledes de skandinaviske Naturforsker møder. I denne Forbindelse bør særlig nævnes det i Danmark 1918 afholdte 1ste Skandinaviske Geologmøde for hvis Realisation Foreningens daværende Formand, Ingeniør AD. CLÉMENT betød overordentlig meget. — Ved den internationale Geologkongres 1928, der afholdtes i København i Anledning af den 40-aarige Existens af Danmarks Geologiske Undersøgelse var Foreningen Vært for Kongresdeltagerne ved en Sammenkomst.

Dansk Geologisk Forening har altid søgt Forbindelse med udenlandske Geologer, og særlig har Forbindelsen med Sverige og Norge været af Betydning. Det er derfor naturligt, at danske Geologer gerne har villet hædre særlig fremtrædende nordiske Geologer ved at udnævne dem til Æresmedlemmer af Dansk Geologisk Forening.